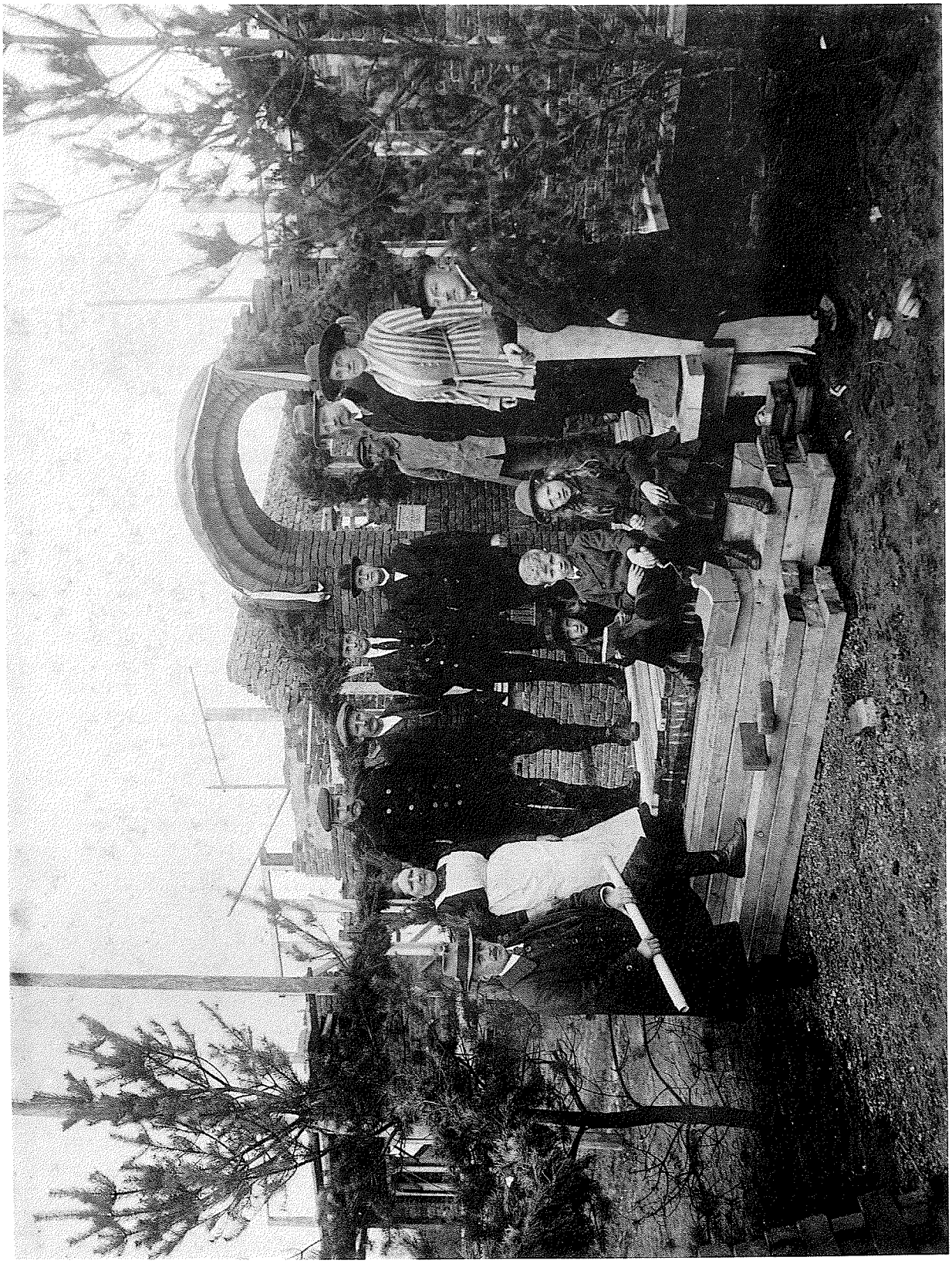

Samuel Voorhoeve (links, met rol tekeningen in de de handen) voor het in aanbouw zijnde huis Laag-Wolfhezen te Doorwerth van de familie Mr Ch.P. van Eeghen. De eerste steen werd in 1920 gelegd; S.C.

IV Samuel Voorhoeve (1880-1948)

IV.1 Biografie

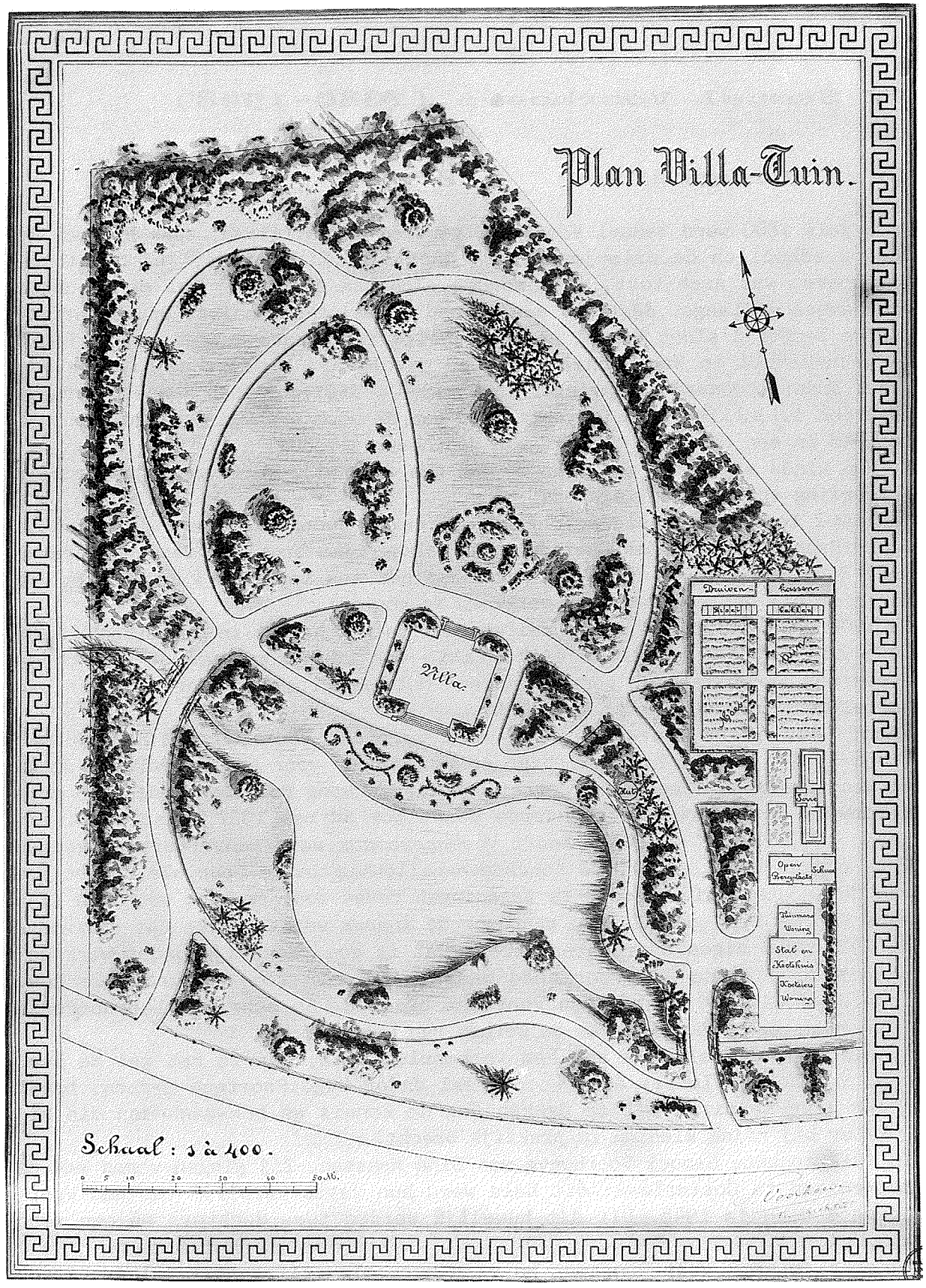
Op 6 juli 1880 werd Samuel Voorhoeve geboren in Rotterdam, waar hij ook de lagere school en de drie-jarige HBS doorliep. Zijn vader, Jakob Anthony Voorhoeve, was architect, zijn moeder, Johanna de Lange, was een dochter van Samuel de Lange, destijds een bekend organist-componist. Op negentien-jarige leeftijd sloot Samuel een tweejarige Middelbare cursus aan de Rijks Tuinbouwschool in Wageningen met goed gevolg af. Hier kreeg hij les van onder andere Leonard A. Springer (1855-1940), die vooral op Samuel's vroege werk een duidelijk stempel drukte. Eén van de dochters van Springer schreef in 1948 in een condoléancebrief aan Voorhoeve's vrouw:

> 'Van kinds af wisten wij, dat uw man een door mijn vader zeer gewaardeerd leerling en later collega was'.[1]

Van 1902 tot 1906 vestigde Voorhoeve zich in Oudenbosch, een gemeente in Noord-Brabant waar boomkwekerijen een belangrijke bron van bestaan vormen. Over deze periode is niets bekend, maar het zou mogelijk kunnen zijn dat hij hier bij een boomkwekerij werkzaam is geweest.
In 1906 vestigde hij zich als zelfstandig tuinarchitect in Oosterbeek. Voor 1906 had hij een plan tot exploitatie van bouwgrond aan de Utrechtse straatweg in Oosterbeek gemaakt en een ontwerp getekend voor een tuin aan diezelfde straatweg (gedateerd 1900).
Vanaf 1907 heeft Voorhoeve veel werk verricht voor Hugo A.C. Poortman (1858-1953). Zo was hij opzichter en uitvoerder voor een aantal van diens werken; daarnaast heeft hij terreinopmetingen voor Poortman gedaan en soms tekenwerk overgenomen. Dit duurde voort tot en met 1922, maar ook in de jaren 1927 tot en met 1929 heeft Voorhoeve nog werk voor Poortman gedaan (zie bijgevoegde lijst). De Voorhoeve-collectie in de Speciale Collecties van de Landbouwuniversiteit te Wageningen bevat voornamelijk werk van zijn hand dat na 1917 gemaakt is, waardoor de indruk wordt gewekt dat Voorhoeve na 1917 meer eigen opdrachten kreeg. Dat is goed mogelijk omdat werk dat hij in de periode hiervoor deed waarschijnlijk voor het grootste deel inderdaad uit opdrachten van Poortman bestond. Zo schrijft Voorhoeve in 1927 onder een opsomming van de werken van Poortman:

> 'Als iemand veel dank aan hem verschuldigd is, dan is het wel de heer S. Voorhoeve. Immers deze mocht veel onder Hugo Poortman werken, heeft aan deze leiding veel te danken van de kennis en bekwaamheden die hij later bij zijne klanten in praktijk bracht'.

In 1912 trouwde Samuel Voorhoeve met Dina Maassen. Zij gingen wonen aan de Beukenlaan te Oosterbeek; dit huis werd hun vaste verblijf tot aan Voorhoeve's dood in 1948. Uit dit huwelijk werden twee dochters en een zoon geboren.
Naast zijn werk voor Poortman en zijn werk als zelfstandig tuinarchitect werkte hij vanaf 1917 tot 1931 als algemeen gemachtigde op het landgoed Duno te Doorwerth voor de heer Odo van Vloten, voor wie hij een grote bewondering had.

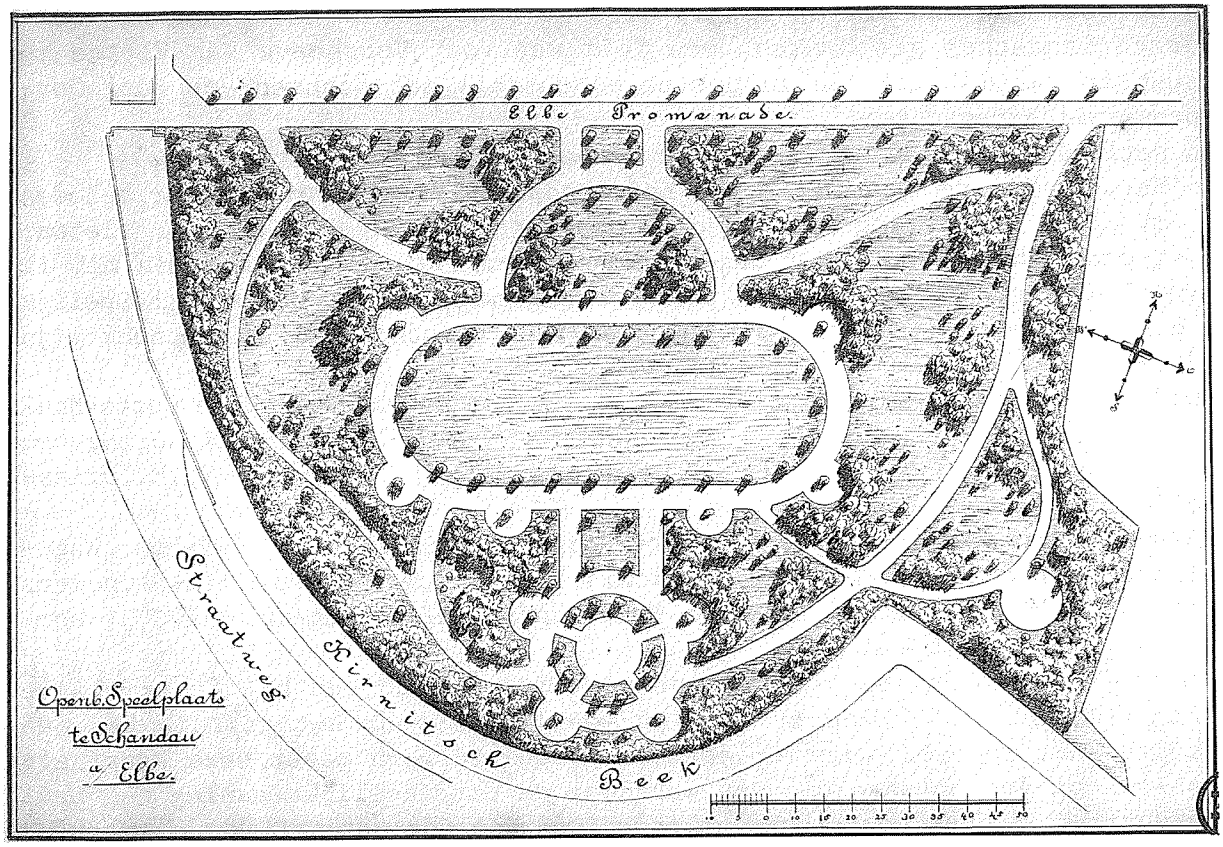
16. S. Voorhoeve, 'plan villa-tuin', waarschijnlijk een studie-ontwerp, gesigneerd, ongedateerd; S.C.

Na de dood van Van Vloten (1931) werd de Duno aan de Stichting Het Geldersch Landschap geschonken, een feit waarvoor Voorhoeve Van Vloten zo dankbaar was dat hij ter zijner nagedachtenis een monument op Hoog Oorsprong wilde oprichten.
In potlood schreef Voorhoeve achter op een ontwerp voor het Dunobos:

> 'Natuurlijke reorganisatie van het landschap kwam reeds 25 jaar geleden tot stand in overleg met mij door den Hooggeachten Heer Odo van Vloten, eigenaar van "Duno". Met dezen eenvoudigen, puissant rijken man heb ik veel doorgemaakt op Duno en 't Jagershuis te Doorwerth op landschappelijk gebied. Aan hem is Nederland Hulde en Dank verschuldigd. Hij schonk zijn bezitting aan ons volk. Kosteloos!...'.[2]

Verder was hij van 1920 tot 1922 rentmeester op De Bilderberg te Oosterbeek voor Mr Dr J.P. van Tienhoven en vanaf 1920 tot in de 2e Wereldoorlog ook op 't Jagershuis te Doorwerth (ooit behorende bij Duno) voor Th.H. Driessen.
Hiernaast gaf hij in de jaren twintig cursussen in Zutphen, Ellekom, Wageningen, Ede en Arnhem. In 1922 was hij lid van de groep initiatiefnemers tot de oprichting van de Bond van Nederlandse Tuinarchitecten (BNT), waarvan hij ook direct lid werd.
Voorhoeve was een fel voorvechter voor het behoud van het 'natuurlijke landschapsschoon'. Hieruit is zijn voorliefde voor het gebruik van een hoogtekaart te verklaren: op geaccidenteerd terrein moest deze kaart als basis voor een ontwerp dienen, waardoor de uiteindelijke aanleg een heel natuurlijke indruk zou kunnen maken en waardoor de natuurlijke eigenschappen van geaccidenteerd terrein ten volle benut konden worden. In 1938 was hij mede-oprichter en bestuurslid van de 'Contactcommissie voor Natuur- en Landschapsbescherming en de werkgroep voor de verbetering der Natuurbeschermingsgedachte', waarin onder anderen Leonard A. Springer en J.T.P. Bijhouwer ook hun aandeel hadden.
Met Natuurmonumenten had Voorhoeve nauwe contacten; zij schreven in een condoleancebrief in 1948:[3]

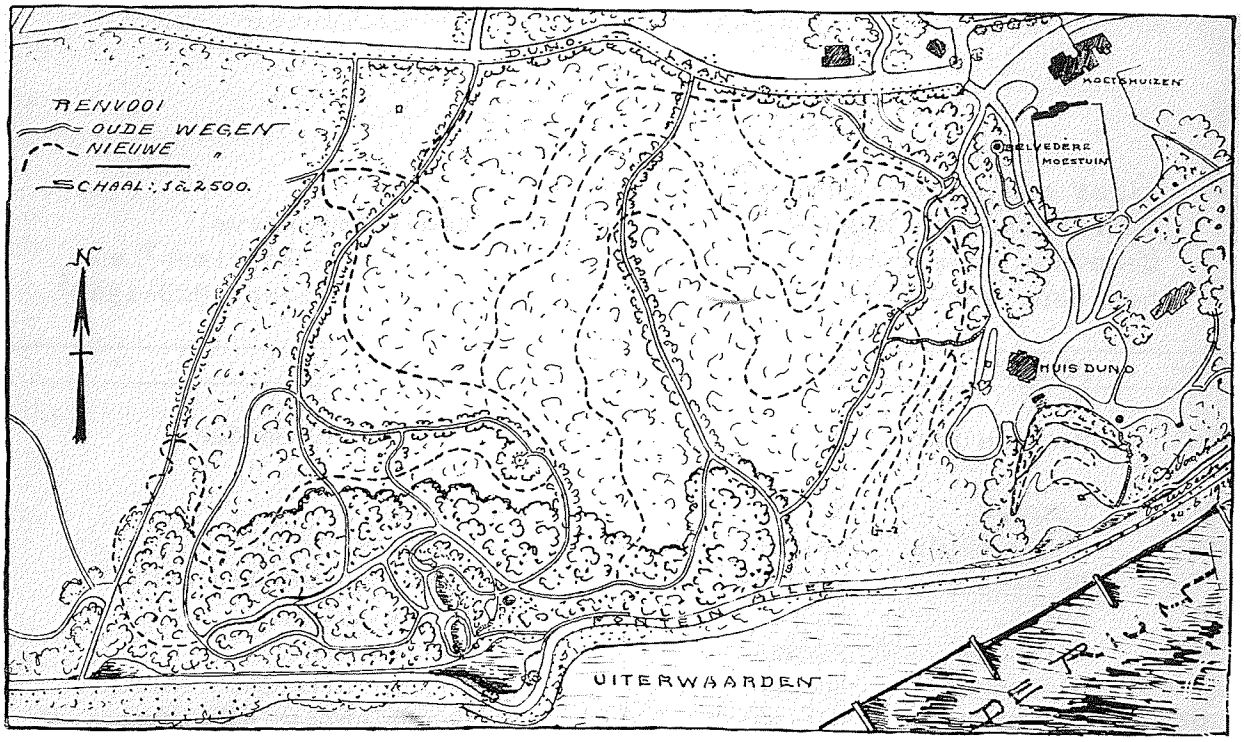
> '... hij was vriend en medestrijder met wie wij vele jaren aangename relaties hebben onderhouden wanneer er kwesties aan de orde kwamen welke het natuurschoon in Gelderland, en in het bijzonder in Oosterbeek, betroffen.'[4]

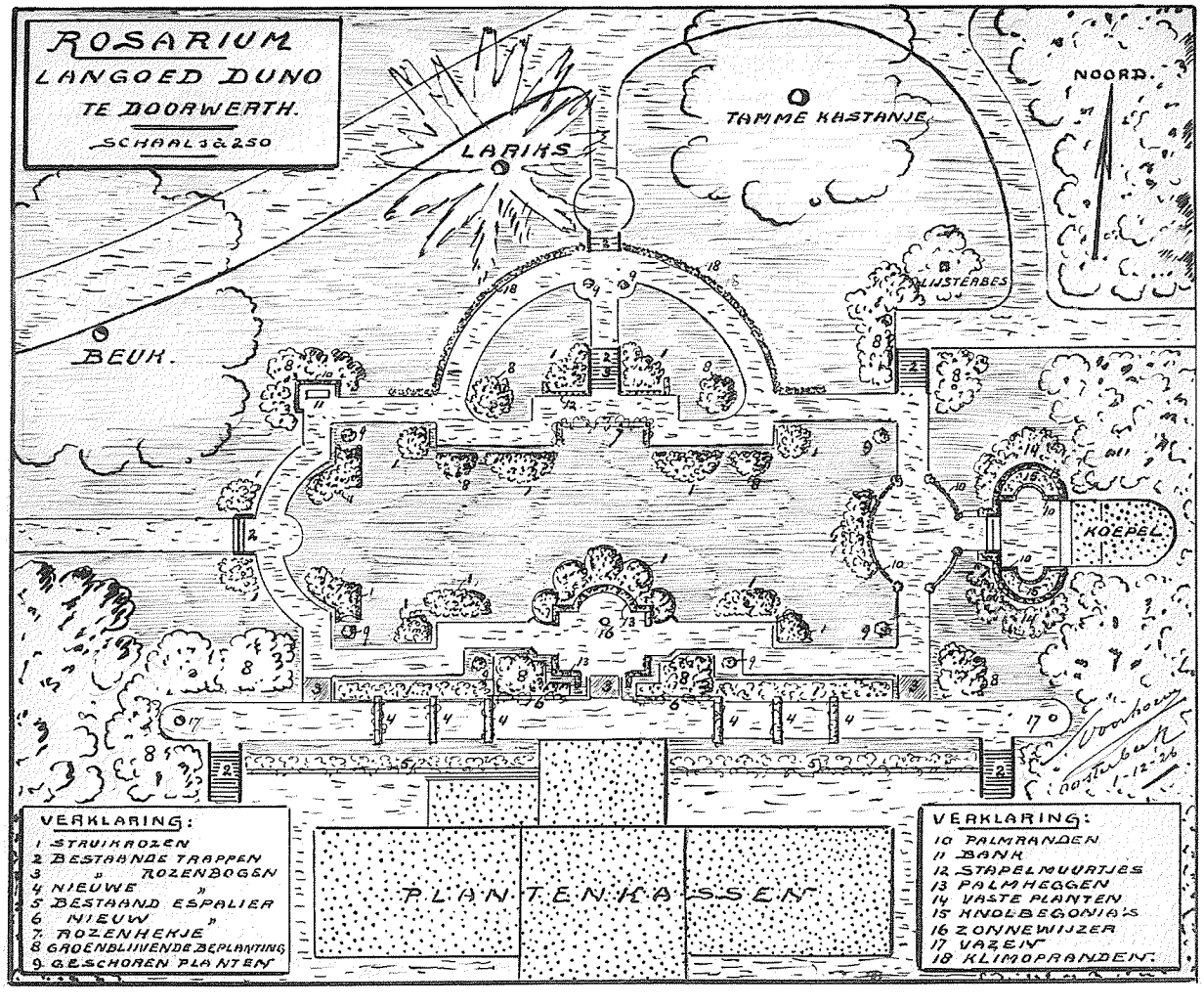
17. S. Voorhoeve, studie-ontwerp voor een openbare speelplaats, gesigneerd, gedateerd dec. 1898; S.C.

Lijst van werken voor particulieren;
opdrachten van Hugo A.C. Poortman aan Samuel Voorhoeve.
Gegevens samengesteld uit het rekeningenboek van Poortman[5] en het debiteurenboek van Samuel Voorhoeve uit de jaren 1920-1940[6]

jaar	plaats	project	taak Voorhoeve
1907	Berg en Dal	Holthurnsche Hof	opzichter-uitvoerder, ged.ontwerp
1908	Leersum	Broekhuizen	opmeting
1908	Cleve (Dld)	Kasteel Moyland	uitvoering
1909	De Bilt	Varenkamp	plannen hoogtematen gazon
1910	Baarn	Hooge Vuursche	opmeting terrein
1910	Marshoek	Mataram	uitzetten weg
1910-11	Oldebroek	Morren	opmeting, uitzetten entree
1910	Heemstede	Hartekamp	ontwerpplan?; niet uitgevoerd
1913	Epe	De Schuur	besprekingen, corresp.
1913?	Den Haag	Duindigt	opmeting
1913	Laren (Gld)	Huize Oolde	opmeting
1913	Goor	Het Scherpenzeel	uitvoering
1915	Gorssel	Het Amelte	besprekingen
1917	Den Haag	Middenburgh	opmeting
1917	Enschede	Oldenzaalse Veen	uitzetten doorzichten, correctie 1e doorzicht
1919	Doorn	ex-keizer Wilhelm	uitvoerder
1920-22	Wapenveld	De Dreef	opmeting
1927-28	Laren (Gld)	Kasteel Verwolde	tekenwerk
1929	Diepenheim	Het Warmelo	opmeting
1929	Gorssel	Ravensweerd	opmeting en uitvoering nieuw aangekocht terrein
1929	Empe	De Voorst	opmeting

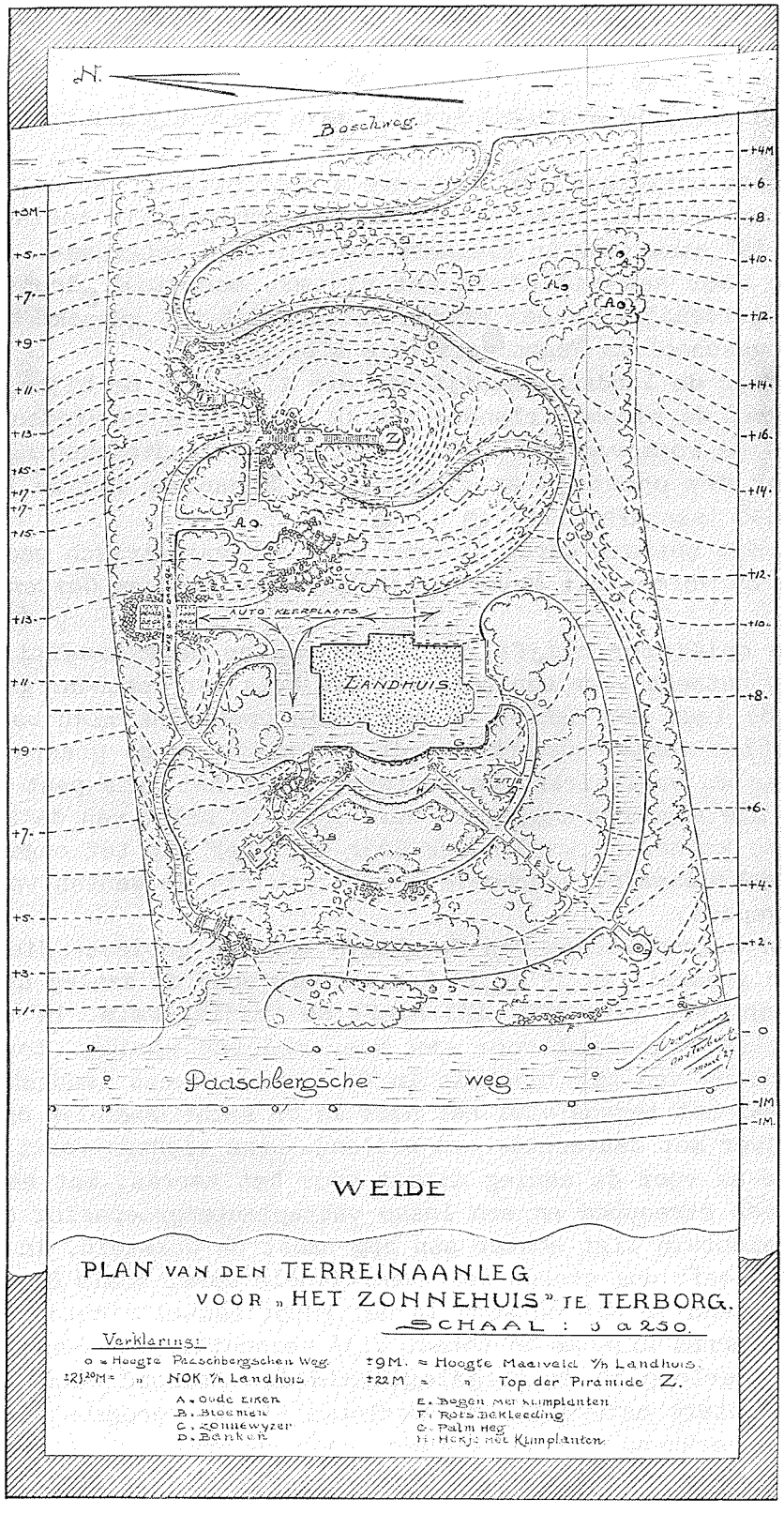
22. S. Voorhoeve, ontwerp voor de reorganisatie der wandelwegen in het Dunobos te Doorwerth, gesigneerd, gedateerd 1924; S.C.

23. S. Voorhoeve, ontwerp voor een rosarium op het landgoed Duno te Doorwerth, gesigneerd, gedateerd 1926; S.C.

IV.2 Stijlkenmerken en stijlinvloeden

Uit de vroegste ontwerpen van Voorhoeve's hand blijkt, dat hij op de traditionele manier werkte, namelijk in de landschapsstijl zoals die aan het eind van de 19e eeuw (ook in kleinere tuinen) werd toegepast.
Het ontwerp voor een villatuin met vijver, moestuin, druivenkassen en 'serre' is waarschijnlijk een studie-ontwerp dat hij gemaakt heeft voor de Rijks Tuinbouwschool in Wageningen (zie afb. 16).
Kenmerkend voor de landschapsstijl uit die tijd zijn de bijna cirkelvormig lopende paden, de bloemguirlandes die bij het huis te vinden zijn en het bloemperk in de vorm van een cirkel. Een andere studietekening betreft een ontwerp voor een openbare speelplaats te Schandau aan de Elbe (Dld.), gedateerd 1898 (zie afb. 17).
De kern van dit ontwerp wordt gevormd door een symmetrisch padenpatroon en lijkt sterk op vormen uit Meyer's *Lehrbuch der schönen Gartenkunst* (1860, 2e dr. 1873).
Ook na zijn opleiding blijft Voorhoeve nog op deze traditionele manier werken. Zijn ontwerp voor een tuin bij een huis met veranda, gedateerd 1903 (zie afb. 18) laat een aanleg op een klein oppervlak zien waarbij op een schabloonmatige manier gewerkt wordt met niervormige grasperkjes waarop heesterbosjes en solitairen. De parterre naast het huis past heel goed in deze opzet, die algemeen toegepast werd in de 2e helft van de 19e eeuw.
Bovengenoemde kenmerken werden ook door Springer nog tot ongeveer 1907 in eigen werk gehandhaafd; Voorhoeve heeft zich bij de wensen van zijn leermeester aangepast.
Er zijn geen tuinontwerpen van Voorhoeve bewaard gebleven die tussen 1903 en 1917 zijn gemaakt. In 1917, in het ontwerp voor de aanleg bij De Karperton in Bergen (NH) (zie afb. 19) heeft de traditionele, 19e-eeuwse schabloonvorm plaats gemaakt voor een meer moderne aanleg. Toch blijft de directe omgeving van het landhuis in de eerste plaats landschappelijk van aanzien: vanaf het terras voor het huis is er zicht mogelijk op een grillig gevormde vijver met daarachter een weiland. Deze zichtas vormt als het ware de symmetrie-as voor de aanleg direct voor het terras, met een gazon, een recht pad, een streepbed en een losse vasteplantengroepering aan weerszijden. De bloementuin ligt achter een heg naast de moestuin, in een hoek van het park. Ze heeft nog steeds een traditionele vorm, zoals Meyer die propageerde. Opvallend in dit ontwerp is het groot aantal zichtassen: vanaf het huis en het terras zijn er in totaal vijf verschillende zichten mogelijk.
In het padenverloop en de zitgelegenheid die omzoomd wordt door een heg (wat ook in latere ontwerpen van Voorhoeve steeds terugkomt) is de invloed van Poortman merkbaar. In het ontwerp voor de omgeving van de villa Laag-Wolfhezen te Doorwerth, gedateerd 1920 (zie afb. 20) is deze invloed duidelijker: de paden verlopen met flauwe bochten en vanaf deze paden zijn verschillende zichten mogelijk. De bloementuin ligt hier dichter bij het huis en lijkt geïspireerd op tuinvormen uit de Renaissance.[1]
In bovengenoemde ontwerpen vinden we, behalve bij het terras, nergens een trapje of een verdiept tuingedeelte. Afzonderlijke tuindelen worden benadrukt door middel van heggen. Uit de ontwerpen blijkt vooral Voorhoeve's voorkeur voor de landschapsstijl.

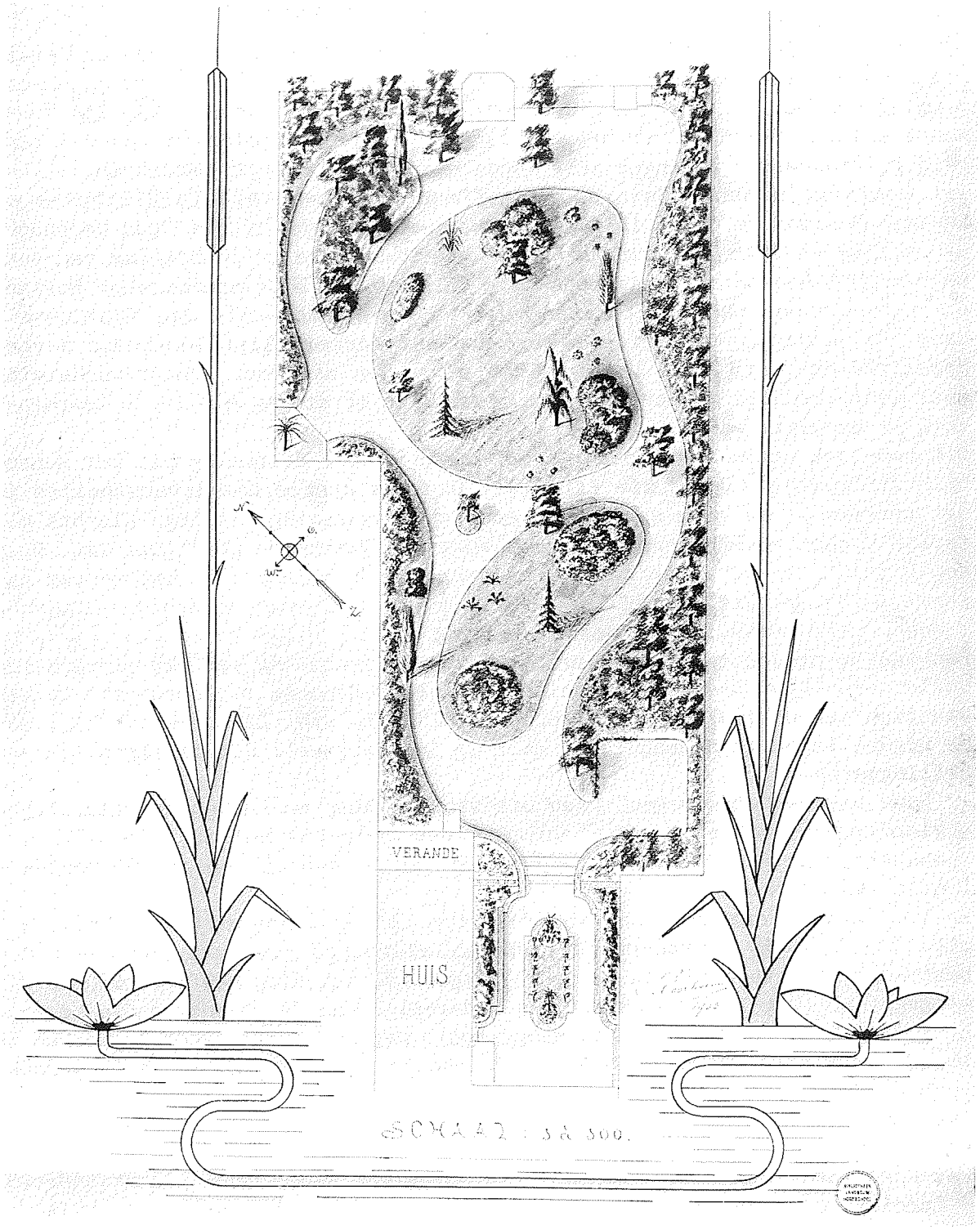
21. S. Voorhoeve, ontwerp voor de aanleg bij Het Zonnehuis te Terborg, gesigneerd, gedateerd maart 1927; S.C.

Het lijkt alsof hij door de gemengde stijl toe te passen, wel een concessie doet aan de moderne smaak van die tijd, maar toch in de eerste plaats uitging van het natuurlijke landschap. Springer heeft waarschijnlijk Voorhoeve's inzet voor het behoud van de natuurlijke gesteldheid van een terrein gestimuleerd; Springer zelf legde daar ook altijd de nadruk op.
Uit Poortman's aantekeningen betreffende De Varenkamp te Bilthoven en Kasteel Moyland te Cleve (Dld.) in het rekeningenboek blijkt, dat Voorhoeve al in 1909 en 1910 aandacht had voor de natuurlijke accidentering van deze terreinen.[2] Poortman corrigeerde drie plannen met hoogtematen voor Moyland en twee plannen met hoogtematen voor De Varenkamp, alle van Voorhoeve's hand. De natuurlijke accidentering van het terrein liet Voorhoeve zoveel mogelijk onberoerd; hij legde zelden terrassen aan door grondverschuiving maar gebruikte bijna altijd hoogteverschillen of etages die in de terreinen zelf al aanwezig waren.
Dit komt ook sterk naar voren in het ontwerp voor de aanleg bij Het Zonnehuis in Terborg (1927, zie afb. 21). Ondanks sterke hoogteverschillen in het terrein is er geen sprake van een terrassenaanleg: er ligt slechts één terras direct voor het huis, in een vorm die Voorhoeve veel gebruikt. Maar ook bij dit terras is er gebruik gemaakt van de natuurlijke opbouw van het terrein. De hoogteverschillen worden overbrugd door verspreid liggende treden, vaak omzoomd door 'rotsbekleeding'.
Eén van de projecten waar de natuurlijke accidentering van het terrein ten volle werd benut was de reorganisatie van het Dunobos te Doorwerth. In een van zijn tekeningen voor dit project (1924, zie afb. 22) vermeldt hij, dat de nieuwe wegen zijn aangegeven door de 'Roadtracer'; dit is eigenlijk een hellingmeter.

> 'Deze nieuwe "etagewegen" gaan uit van het huis en volgen de natuurlijke glooiingen van het terrein volgens een bepaalde helling. Ze zijn dus makkelijk te bewandelen en te berijden en bieden de meeste verscheidenheid aan doorzichten.'[3]

In Voorhoeve's ontwerp voor een rosarium op het landgoed Duno (1926, zie afb. 23) zijn de hoogteverschillen wel overbrugd door trapjes, maar die bestonden daar toen al. In de verklaring op de tekening heeft Voorhoeve dit aangegeven. (Mogelijk waren dit nog onderdelen van de rozentuin die Leonard A. Springer hier rond 1909 had aangelegd). Wegens bovenstaande kenmerken is het dan ook niet verwonderlijk dat Voorhoeve veel propaganda heeft gemaakt voor het gebruik van de hoogtekaart.
'Wat de opstandsteekening voor het bouwplan is, dat is de hoogtekaart voor het landschapsproject'.
Het doel was:

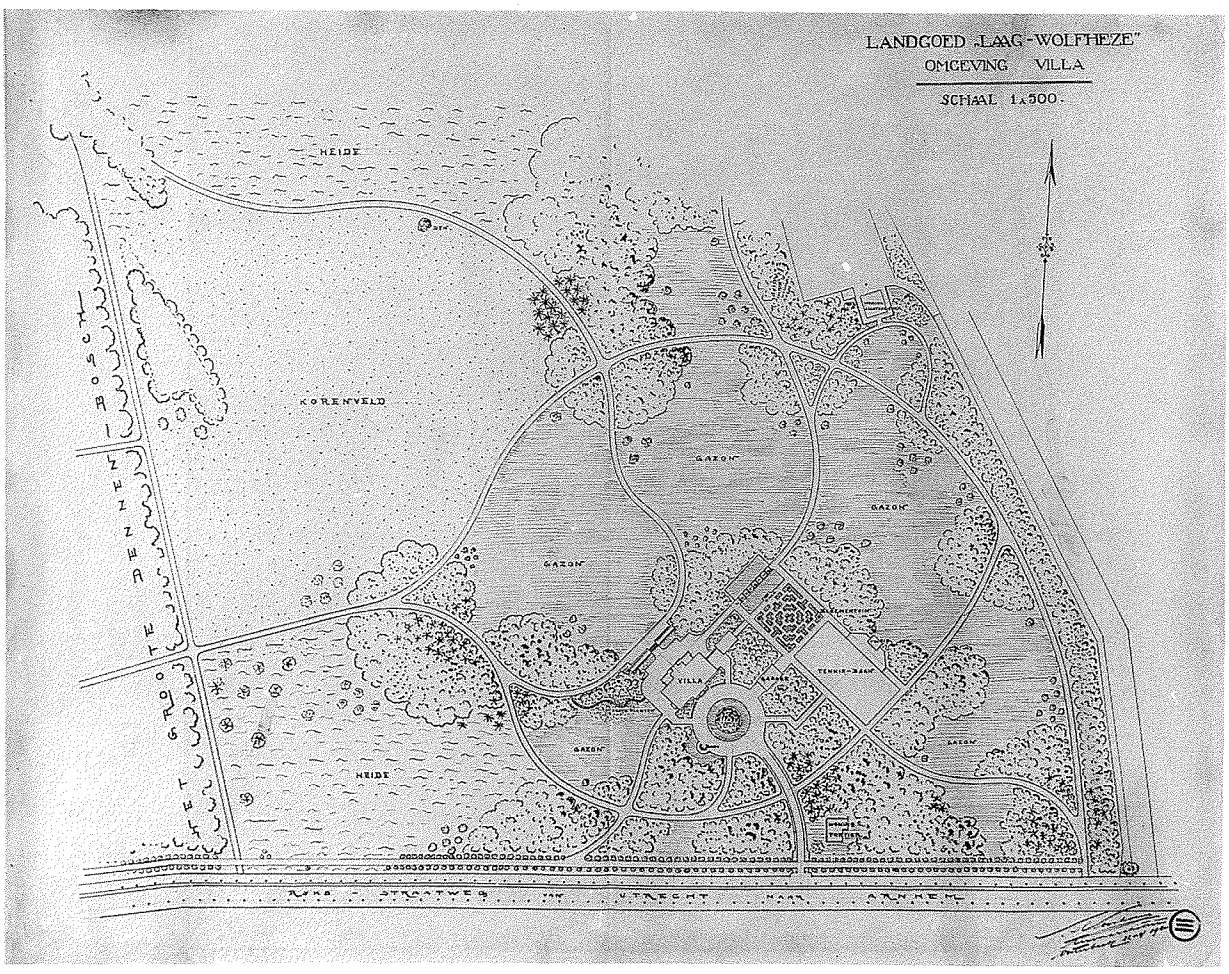
> 'accidentatie van terreinen en van ver- en uitzichten beter zichtbaar te maken'.[4]

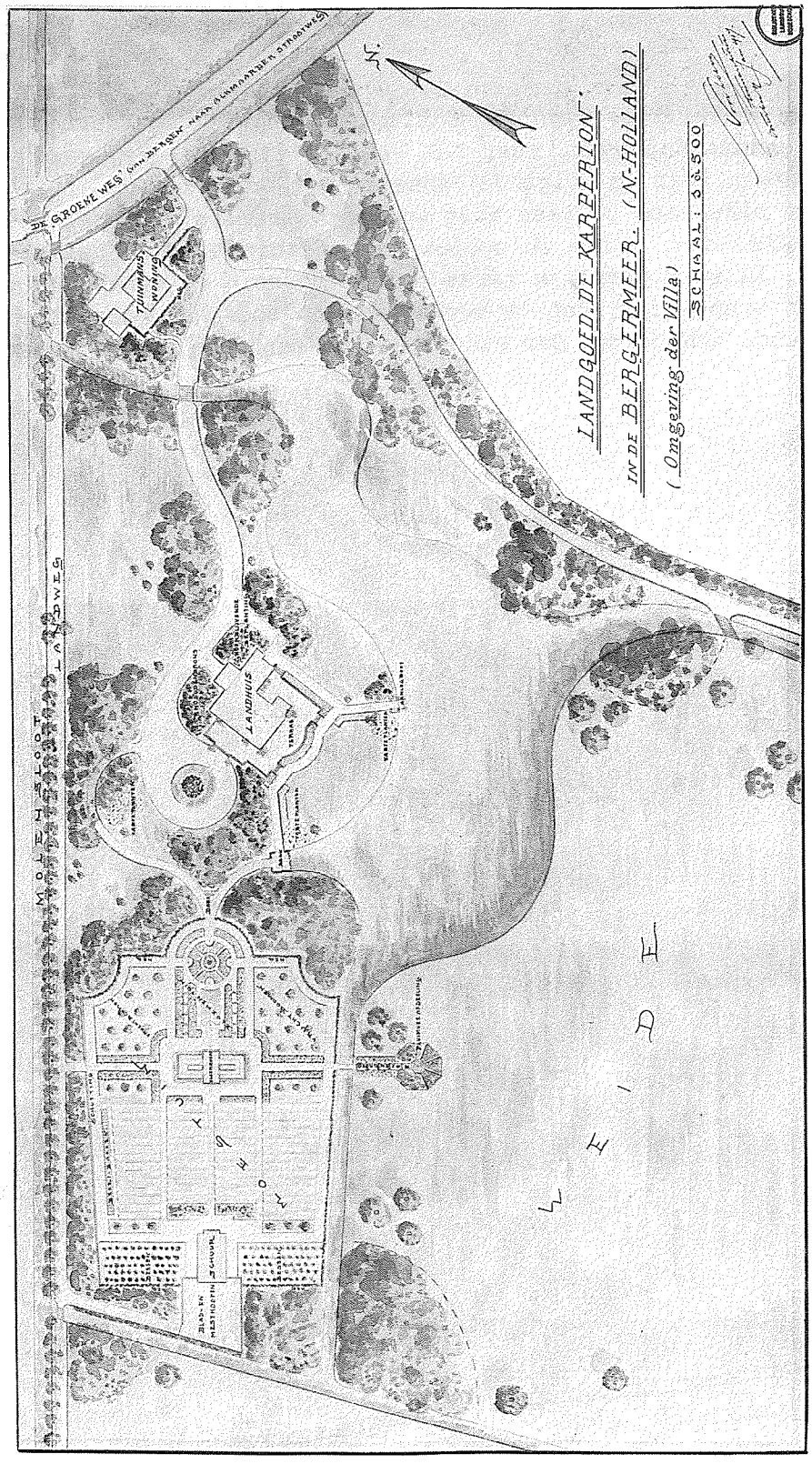
18. S. Voorhoeve, (studie-?) ontwerp voor een tuin in de 'schabloonmatige' stijl uit het einde van de 19e eeuw, gesigneerd, gedateerd 1903; S.C.

Zichtassen en doorkijkjes zijn dan ook erg belangrijk in Voorhoeve's werk, niet alleen vanuit het park, maar ook vanuit het huis. Typerend voor zijn manier van werken zijn de volgende passages uit brieven:[5]

'Jammer dat alles zoo precies moet worden voorgesteld op teekening, maar als ik 't niet doe, krijg ik opbouw- en officiële schoonheidscommissies tegen me... Ik werk namelijk eerst op het terrein en maak dan 't plan op papier. Men snapt niet, dat 't werken in 't landschap betreft een arbeid aan 't levende schilderij der natuur en aan een oude kadasterkaart'.

20. S. Voorhoeve, definitief ontwerp voor de aanleg bij het landhuis Laag-Wolfhezen te Doorwerth, gesigneerd, gedateerd april 1920; S.C.

19. S. Voorhoeve, ontwerp voor de aanleg bij het landhuis De Karperton te Bergen, gesigneerd, gedateerd jan. 1917; S.C.

IV.3 Samuel Voorhoeve

Chronologische lijst met werken voor particulieren, algemeen tot 1940

* = tekening aanwezig;

pc = particuliere collectie, sc = speciale collecties

jaar	plaats	project	opdrachtgever	opmerkingen
189?	*	villatuin		tekening sc;landsch.park met vijver en moestuinen; studieontwerp
1900	Oosterbeek*	tuin a.d.Utrechtse-straatweg	Dhr Muiswinkel?	tekening sc
1905-06	Oosterbeek	Bato's wijk	J.A. Voorhoeve	reorganisatie en aanleg nieuw deel
1914	Oosterbeek*	Hemelsche Berg; bakstenen prieel	Gem. Oosterbeek	tekeningen sc; als dank aan mevr. Kneppelhout (gebouwd 1919)
voor 1917	Oosterbeek	Rijnheuvel	Ds. L. Heldring	reorganisatie
ca 1916	Oosterbeek	Rusthof	J.L.H. Wattendorf	
1917	Bergen (NH*)	De Karperton	M. Judel	tekening sc; aanleg
ca 1918	Oosterbeek	Dennenoord	G.F. Lucardie	reorganisatie
1920-40	Doorwerth	't Jagershuis	Th.H. Driessen	rentmeesterschap mglk ook eerder; reorganisatie
1920-26	Oosterbeek	Wassenaarsheuvel	C.M. Pleyte	er was in die tijd nog geen huis
1917-31 1938	Doorwerth*	Duno	O. van Vloten	tekeningen sc; reorganisatie, o.a. rosarium; rentmeesterschap
1919	*	tuin a.d. Stadhouderslaan		tekening pc
1920-22	Oosterbeek	De Bilderberg	Mr Dr J.P. van Tiehoven	reorganisatie; rentmeesterschap, ook Tersteeg

Voorhoeve; chronologische lijst met werken voor particulieren (vervolg)
* = tekening aanwezig;
pc = particuliere collectie, sc = speciale collectie

jaar	plaats	project	opdrachtgever	opmerkingen
1919-20	Doorwerth*	Laag Wolfhezen	Mr Ch.P. van Eeghen	tekeningen sc; aanleg ism arch.hs.S.de Clercq (1919)
1921-34 e.v.	Renkum	De Keyenberg	Jhr. Mr A.G. Schimmel-penninck	reorganisatie; advies
1921-23 1928-29	Nijmegen	Kwakkenberg	J. Beynes	reorganistie; ook Tersteeg
1923-24 1930	Nijmegen	Berg en Dalsche-weg 158	M. Jurgens	
1924	Oosterbeek	Schelmscheweg 19	M.J. van Ditmars	
1924-26	Amsterdam?		H.J. Nestelroy	
1927-28	Terborg*	Zonnehuis	F. Deurvorst	tekening sc; aanleg
1927-28	Oosterbeek	Kleyn Dreyen	J.S. Royaards	reorganisatie; hs 1906
1927-28	Arnhem		Mr S. Baron van Heemstra	
1928-30	Beetsterzwaag	Lauswolt	Bieruma Oosting	reorganisatie; aanleg Van Lunteren; hs 1870
1928	*	tuin aan de Spoor-straat		tekening sc
1928-39	Oosterbeek*	Jenthove	J.F. Huttinga	tekening sc; aanleg
1928	Oosterbeek	Welgelegen?	Mevr. M. Kolff	
1928	Velp	Bankertlaan	Mr J.S.C. Tromp Meesters	
1928-33	Nijmegen	Theresiaweg	A.J.J. Jurgens	
1929-31 1935-37	Gorssel	Ravensweerd	A.J. de Jong Schouwenburg	opmeting en uitvoering (aanleg) nieuw aangekocht terrein

Voorhoeve; chronologische lijst met werken voor particulieren (vervolg)

* = tekening aanwezig;
pc = particuliere collectie, sc = speciale collectie

jaar	plaats	project	opdrachtgever	opmerkingen
1929-31	Berg en Dal	Kitselenberg	R. Jurgens	
1930-32	Nijmegen	Brakkestein	V. Jurgens	
1930-31	Nijmegen	Berg en Dalscheweg	A.C.C. Jurgens	
1930	Oosterbeek*	Landhs Mariën-bergweg	F. van Embden	tekening sc
1921-36 1940 e.v.	Renkum	De Keyenberg	Jhr. Mr A.G. Schimmel-penninck	reorganisatie
1932	Aerdenhout	tuin a.d. Bentveld-weg	C.J. van Tienhoven	reorganisatie; ook Springer (1911)
1935-36	Oosterbeek	Rijksstraatweg	Mr F. Couvée	
1936	Rijssen*	De Noetselenberg	Mr J.W. de Jong Schouwenburg	tekening sc; situatie
1938-40	Vierhouten	Noorderheide	D.G. van Beuningen	
1938	Arnhem?	Boschveld?	Jhr. Rengers Hora Siccema	
ongedat.	Doorwerth	Kievitsdel		
ongedat.	Oosterbeek	Huize Valkenburg	Fam. Wolterbeek?	reorganisatie

IV.4 S. Voorhoeve
Chronologische lijst met werken voor particulieren, nog (gedeeltelijk) bestaand
* = in 1987 particulier bezit

jaar	plaats	project
1905-07	Oosterbeek	Bato's Wijk
voor 1917	Oosterbeek	Rijnheuvel*
1917	Bergen	De Karperton*
1919-20	Doorwerth	Laag Wolfhezen*
1924	Doorwerth	Wandelwegen Dunobos
1927-28	Oosterbeek	Klein Dreyen*
1928-30	Beetsterzwaag	Lauswolt
1929-31	Gorssel	Ravensweerd*
1929-31	Berg en Dal	Kitselenberg
1930-32	Nijmegen	Brakkestein
1938	Rijssen	Noetselenberg (natuurgebied)
1938-40	Vierhouten	Noorderheide*

IV.5 S. Voorhoeve
Lijst met werken per provincie gerangschikt, nog (gedeeltelijk) bestaand
* = in 1987 particulier bezit

Gelderland		
1905-07	Oosterbeek	Bato's Wijk
voor 1917	Oosterbeek	Rijnheuvel*
1919-20	Doorwerth	Laag Wolfhezen*
1924	Doorwerth	Dunobos
1927-28	Oosterbeek	Klein Dreyen*
1929-31	Gorssel	Ravensweerd*
1929-31	Berg en Dal	Kitselenberg
1930-32	Nijmegen	Brakkestein
1938-40	Vierhouten	Noorderheide*
Noord-Holland		
1917	Bergen	De Karperton*
Friesland		
1928-30	Beetsterzwaag	Lauswolt
Overijssel		
1938	Rijssen	Noetselenberg (natuurgebied)

IV.6 S. Voorhoeve
Lijst onbekende huidige situaties

ca 1916	Oosterbeek	Rusthof
1924-26	Amsterdam?	H.J. Nestelroy
1935-36	Oosterbeek	tuin aan de Rijksstraatweg
1938-40	Vierhouten	Noorderheide
1929-31	Berg en Dal	Kitselenberg

IV.7 S. Voorhoeve
Lijst aanbevelingen - te behouden tuinen
* = in 1987 particulier bezit

1905-07	Oosterbeek	Bato's Wijk
voor 1917	Oosterbeek	Rijnheuvel*
1919-20	Doorwerth	Laag Wolfhezen*
1924	Doorwerth	Dunobos
1927-28	Oosterbeek	Klein Dreyen*
1928-30	Beetsterzwaag	Lauswolt
1929-31	Gorssel	Ravensweerd*
1938	Rijssen	Noetselenberg

IV.8 S. Voorhoeve
Lijst te redden (te restaureren tuinen)
* = in 1987 particulier bezit

1927-28	Oosterbeek	Klein Dreyen*
voor 1917	Oosterbeek	Rijnheuvel*